

АНАТОМИЯ НА ГЛОБАЛНОТО ГЕОПОЛИТИЧЕСКО ПРОТИВОСТОЕЕНЕ

Марин РУСЕВ, к. г. н.

Съвременният свят се изменя все по-стремително и е невъзможно да се определи от пръв поглед в какво направление се осъществява това. Трудно е да се предскажат бъдещите трансформации на глобалното политическо пространство. И все пак едно задълбочено изследване може ако не да предскаже предстоящите събития, поне да изясни логиката в еволюцията на съвременния свят, да анализира неговите движещи сили, които често са скрити под булото на актуалността и конюнктурата. Верен ориентир в разкриването на тази логика е отчитането на значението на географския фактор при формиране на глобалните междудържавни отношения. Потенциално най-големи възможности за разкриване на същността на пространствената политическа организация на обществото има политическата география.

8 Главни обекти на изследване в политическата география са държавите и континенталните (или междуконтиненталните) политически пространства. Конкретен техен израз са териториите (или акваториите) и основните им характеристики: географско положение, история на формиране, конфигурация, граници, вътрешна политическа структура, икономически потенциал и др. Основни пространствени методи на изследване в политическата география са геополитиката и геостратегията. И двата метода имат своята теоретична и практическа интерпретация и засягат преди всичко изследването на междудържавните политически отношения. Като цяло геополитическите концепции и методи за анализ на международната обстановка са предпоставка за формиране геостратегията на държавите в регионален и глобален мащаб, а геополитическото и гео-

стратегическото поведение на държавите са функция на общата политика на всяка от тях.

Оценката на влиянието на географския фактор при формирането на глобалните външнополитически интереси не е самоцел и изисква съобразяване с непрекъснатостта на историческия процес и с неговата алтернативност. Не трябва да се забравя, че и самият географски фактор е исторически изменчив. Като пример можем да посочим изменчивостта в геополитическия потенциал (стопанска мощ, географско положение, съседи и др.) на Апенинския полуостров и Британските острови преди и след Великите географски открития или преди и след прокопаването на Суецкия канал. На базата на тези и много други примери може да се обобщи, че геополитическите отношения между държавите и регионалните политически пространства са не само географски, но и исторически предопределени и са в непрекъснат процес на трансформация.

ГОЛЕМИТЕ ПРОСТРАНСТВА

Фундаментален принцип в разкриване особеностите на глобалното геополитическо противостоене е открояването на Големите пространства. Още Ф. Ратцел (1844—1904 г.) говори за противостоене между „континенталните държави” и „морските държави”, но пръв Х. Макиндер (1861—1947 г.) формулира геополитическото съдържание на този принцип. Според него държавният суверенитет зависи не толкова от военната сила, технологичното развитие и икономическата база, колкото от големината и географското положение на териториите. През 1904 г. той излага главната си геополитическа идея в статията „Географската

ос на историята". С този термин обозначава континенталното пространство, което не е подложено на културното, икономическото и военнополитическото влияние на англо-саксонските морски държави (таласократии). Ядрото на тази ос (хартланд) по неговите думи образуват „Русия, Урал, Западен Сибир, Казахстан, Синдзян и Монголия". Според Макиндер само контролът върху хартланда дава възможност за световно господство.

К. Хаусхофер (1869—1945 г.) доразвива теориите на Ратцел и Макиндер. Според него народите са длъжни да ориентират своето развитие чрез нова форма на политическа организация. Такава форма са следните Големи пространства: 1) Евро-Африка, в която господства франко-германският тандем; 2) Съветска Русия с влияние върху Персия, Афганистан и Индийския субконтинент; 3) Източна Азия начело с Япония; 4) Северна и Южна Америка под ръководството на САЩ. Хаусхофер е един от инициаторите на известния германо-съветски пакт. През 1940 г. той предлага план за голям континентален евро-азиатски съюз между франкистка Испания, фашистка Италия, вишистка Франция, хитлеристка Германия, болшевишка Русия и имперска Япония против Британската империя и САЩ. Събитията обаче се развиват в друга посока.

В противовес на тезата „Който контролира хартланда, владее света" в политикогеографските учения възниква и антитезата „Който контролира периферията на Евразия, той блокира хартланда и може да упражнява световно господство". Най-видните изразители на тази идея са А. Маън (1840—1914 г.) и Н. Спайкман (1890—1944 г.). В известен смисъл техните теории са вдъхновени от Макиндер, но се отличават от „сухоземната теза" със стратегията за постигане на световно господство. Според Спайкман след Втората световна война центърът на историята вече не е хартландът, а „Атлантическата общност", чиято движеща сила са САЩ; Великобритания губи своето величие и се превръща в един от американските самолетоносачи, а Франция е вече само плацдарм за САЩ, в случай че европейският континент отново стане „опърничав".

МОНДИАЛИЗЪМ И ЕВРО-АЗИАТСТВО

Краят на „студената война" не означава край на геополитическото противостое-

не. Всъщност самата идеологическа конфронтация между комунизма и капитализма може да се разглежда като една от формите на противоборство между Изтока и Запада. Съвременните геополитически и геостратегически концепции до голяма степен запазват белезите на описаните от Ратцел, Челен, Макиндер, Хаусхофер, Маън и Спайкман основи на световното противостоеие между различните типове цивилизации и държави в зависимост от тяхното географско разположение. Двата геополитически полюса остават неизменни. От една страна, това са таласократиите на западните морски държави, а от друга — телурократиите на континенталния Изток. Тези геополитически концепции обаче непрекъснато се приспособяват към новите исторически условия. Изменения, макар и в традиционните си рамки, търпят и идеологическите фасади на двата основни социално-икономически светогледа на нашата планета: мондиализма и неговия антипод — евро-азиатството.

Основна идеологическа формула на Запада за бъдещото развитие на човечеството е преходът от множественост на различните типове общества към планетарна унифицираност, към мондиализъм. В своята книга „Линиите на хоризонта" (1990 г.) един от идеолозите на мондиализма — Жак Атали, пише, че „след края на „студената война" на хоризонта се появяват нови опасности, свързани с увеличаване относителната тежест на периферните народи, разположени около т. нар. високоорганизирано пространство". Нарушеното демографско равновесие предизвиква според него явления като контрабанда с наркотици и оръжие, екологични катастрофи и др. За да се предотвратят тези опасности, Атали предлага да бъде установен твърд политически контрол на планетарно, „мондиално" равнище като единствен изход за решаване на глобалните проблеми. Той призовава към създаване на световна политическа власт, за да се приключи с възможните планетарни рискове.

Идеята за новия световен ред възниква още след края на Втората световна война и претърпява редица метаморфози и редакции. Съвременният мондиализъм окончателно формулира своите фундаментални принципи съобразно с днешните реалности. Тези принципи могат да се разделят на четири равнища:

— Икономическо — идеологията на мондиализма проповядва повсеместно и задължително установяване на либе-

ралнокапиталистическа, пазарна система. Всички социално-икономически системи с превес на социалната или националната справедливост трябва да бъдат напълно разрушени и превърнати в общества на абсолютния свободен пазар. Пазарният либерализъм става единствената икономическа доминанта, управлявана от Световното правителство.

— Геополитическо — безусловен приоритет на интересите на страните от Запада.

— Етническо — пределно расово, национално, етническо и културно смесване на народите. Приоритет се дава на космополитизма на големите градове.

— Религиозно — идеологията на новия световен ред предполага създаването на определен мистичен персонаж, чиято поява трябва рязко да промени религиозно-идеологическата картина на планетата. Става въпрос за появата на нови месии и нова религиозност, единна за цялото човечество.

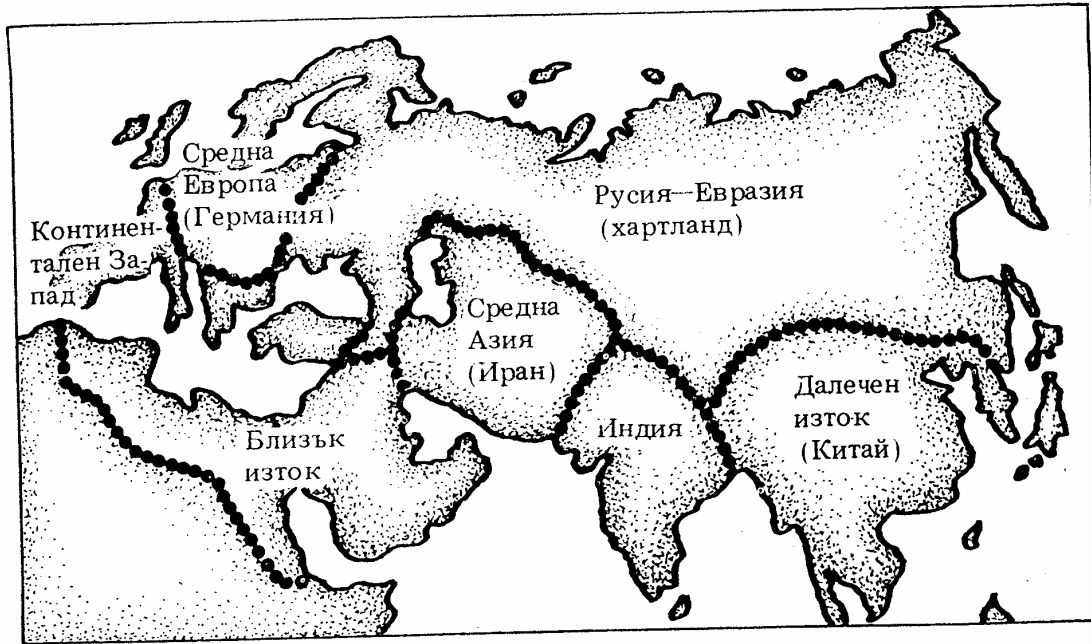
Трябва да се отбележи, че тази идеология не може да бъде квалифицирана нито като дясна, нито като лява. Мондиализмът е радикално и твърдо десен на икономическо равнище, т. е. предполага абсолютен приоритет на частната собственост, пълна свобода на пазара и тържество на индивидуалните стремежи в икономическата сфера. Едновременно с това мондиализмът е радикално и твърдо ляв в културно-политически план, тъй като идеологията на космополитизма, смесването на народите и нравственият либерализъм принадлежат към левите политически приоритети. Това съчетание между десни икономически и леви идеологически принципи служи като концептуална ос на съвременния мондиализъм, като основна формула за бъдещето на цивилизацията. Използваните в миналото сложни геополитически съюзи днес отстъпват място на пределно кристална геополитическа логика — световно господство над унифицираните икономически и културно-политически субекти. Цялата съвкупност от тези характеристики в съчетание с чисто военните и стратегически обединения на различните сектори на западната цивилизация днес се обозначава с понятието „атлантизм“. В него намира най-чистото си въплъщение геополитическата формула „западен свят“.

Изтокът е пълна противоположност на Запада не само в географски, но и в геополитически план. Вместо модерна икономика в него значителен дял имат

традиционните, архаични форми на производство от корпоративен, цехов тип. Вместо икономическа принуда твърде разпространена в държавите от Изтока е „нравствената“, а понякога и физическата принуда. Обичайно явление е приоритетът върху социалната справедливост и защитеност в системата на производството и разпределението. Вместо към демокрация и човешки права Изтокът клони най-често към тоталитаризъм, социализъм и авторитаризъм, т. е. към различни типове социални режими, в центъра на които не стои индивидът със своите права, а обществото, нацията, народът, идеята, религията, култът към вождя и т. н. На западните либерални демокрации Изтокът обикновено противопоставя различни типове консервативни общества — от авторитарни монархии до теократии или социализъм. Типични форми на такива антизападни цивилизации са бившият СССР, комунистически Китай, Япония до 1945 г. или фундаменталистки Иран.

Етнически Изтокът винаги е подчертавал верността си към националните, етническите и расовите традиции с особено предпочитание към „големия национализъм“ от имперски тип пред „малкия национализъм“ със сепаратистки акцент. Религиозно Изтокът демонстрира преданост към традиционните форми: православие, ислям, будизъм и др. Антимондиалистката идеология също съчетава в себе си елементи на лява и дясна ориентация, но лява в икономически и дясна в политически смисъл.

Съвсем естествено е съвременната антимондиалистка идеологическа концепция да възникне отново в Изтока, чиято географска проекция до голяма степен съвпада с контурите на Евразия. Всъщност евро-азиатството възниква като геополитическо учение още през 20-те години на нашия век в средите на руски емигранти и може да се каже, че днес то отново се възражда. Неговите идеолози са привърженици на т. нар. трети път (нито капитализъм, нито социализъм). Те призовават към фундаментално преизглеждане на десните ценности в смисъл на тяхната пределна и почти революционна радикализация („консервативна революция“ в оценката на обществените ценности). Според днешните последователи на идеята за консервативна революция крахът на социализма дава възможност за появата на нов тип антизападно общество, изповядващо тази идея. Русия, Иран, Индия и Китай са най-вероятните геополитически простран-

Фиг. 1. Големите пространства на съвременна Евразия

ства, в които „третият път” може да намери най-благоприятна почва.

От геополитическа гледна точка най-добри географски условия за създаване и защита на консервативната революция (като антипод на мондиализма) има Русия. Тук е важно да се подчертае, че съществена роля играят географското положение и историческата ѝ съдба, тъй като най-разпространената геополитическа формула за „третия път” може да бъде дефинирана като „нито Изток, нито Запад”, т. е. отказ както от просвещенската атлантическа тенденция, така и от социалните архаизми от азиатски тип.

В периода на противопоставяне между капитализма и социализма необходимостта от блоковото разделяне (Големите пространства) е очевидна. Разрушаването на едната свръхдържава и крахът на лявата идеология („вторият път”) измени геополитическото пространство на планетата. Идеологът на новия световен ред Збигнев Бжежински още през 1986 г. в своята книга „Планът на играта” характеризира съперничеството между СССР и САЩ като глобален исторически феномен — геополитическа борба за контрол над Евразия. Според него тази борба не може да бъде прекратена нито чрез лична дипломатия, нито чрез международни преговори. „Но — пи е авторът — не е задължително тя непременно да доведе до война.” Видният мондиалист признава само възможността за „трансформация на тази борба в непрехъсната игра”, в която

САЩ неизбежно ще победят, тъй като за САЩ да не претърпят поражение... вече означава да удържат върха, а за СССР да не удържи върха, означава да претърпи поражение”.

След края на „студената война” принципът на Големите пространства съвсем не губи своята сила. Напротив, днес все по-голямо разпространение получава геополитическият проект на мондиализма, чийто смисъл се свежда до превръщане на планетата в Единно голямо пространство, управлявано от американски център. Новият световен ред е проект, който значително превъзхожда по мащаби други исторически форми на планетарна утопия — движението на ранните протестанти в Европа, карматския халифат или комунистическите планове за световна революция. Такава концепция напълно изключва всякакви форми на автентични държави и политически суверенитет на каквито и да е народи и държави. Повърхностно погледнато, в настоящия момент атлантизмът няма военна, стратегическа и индустриална (т. е. геополитическа и геостратегическа) алтернатива. Това обаче не означава, че такава алтернатива никога няма да се появи. Според автора на тази разработка потенциално тя зрее в недра на Азия. Еднополюсният модел за развитие на света е невъзможен и освен това няма исторически аналог.

От геополитическа гледна точка в световен мащаб най-подходящото пространство, способно да се противопоста-

ви на мондиализма, е Русия. Именно хартландът би могъл истински да противопостави на атлантистката геополитика и геостратегия и да бъде оста на алтернативно Голямо пространство. Такава възможност засега е успешно парирана от мондиалистското лоби в тази страна. Русия обаче не е мъртво геополитическо пространство. Тя е здраво обвързана с останалия свят и от нейната позиция зависи бъдещето на планетата. Нещо повече, може да се твърди, че атлантистите в Русия са обречени именно от геополитическа гледна точка, тъй като дългосрочен равноправен алианс между двете свръхпространства е невъзможен, а и исторически никога не е съществувал.

Теоретично съществуват и други възможни алтернативи за създаването на антимондиалистско Голямо пространство. Такова може да бъде например антизападна Европа начело с Германия. Подобни проекти исторически нееднократно са осъществявани, въпреки че това всеки път е свързано с неприемливи методи и деформации. Инициатор за създаване на антимондиалистски блок могат да станат и други Големи пространства в съвременна Евразия: Средна Азия под флага на ислямската революция или Далечният изток начело с Китай. В бъдеще всяко от тях може да претендира за ролята на организатор на мощен геополитически блок, способен да противопостави на атлантизма и САЩ на планетарно равнище. И все пак изброените алтернативни пространства нямат еднакъв потенциал, а следователно и исторически шанс за изява. Независимо от всички конюнктурни съображения може би само Русия има реалната възможност да бъде център на силно Голямо пространство. Освен това реставрацията на нейната геополитическа самостоятелност е въпрос само на време.

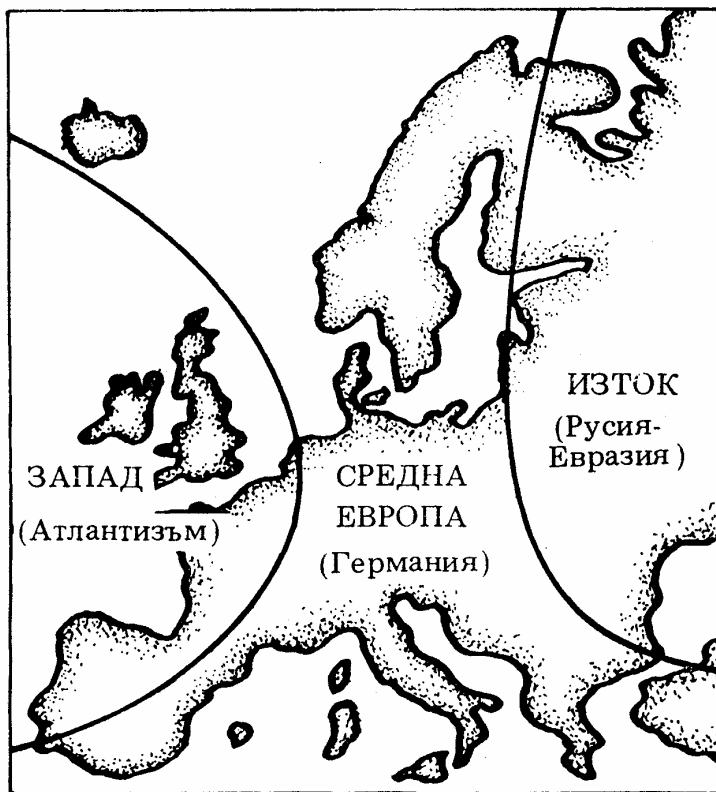
САНИТАРНИТЕ КОРДОНИ

САЩ имат перспектива за реално световно господство само в случай, че не съществува никакво друго Голямо пространство на планетата. Никога досега атлантическата концепция за световно господство не е имала по-добри условия за реализация. На практика хартландът (СССР—Русия) е раздробен, а някои от другите потенциални Големи пространства като Западна Европа, Близкия и Далечния изток са превърнати в американски предни постове. По силата на пряката геополитическа необходимост

САЩ са принудени да използват „санитарните кордони“ като основен инструмент на своята геостратегия, вдъхновена от Маън и Спайкман. „Санитарният кордон“ е територия на държави и народи, които са разположени обикновено между две значими геополитически образувания, чийто съюз би причинил вреда или опасна конкуренция на трета, обикновено отдалечена суперсила. Страните от „санитарния кордон“ са често причина за глобални конфликти, при това тяхната геополитическа самостоятелност де факто е невъзможна. Същността на политиката на третата суперсила се състои в това да използва „санитарния кордон“ като зона за постоянно напрежение. За да изясним мястото на Балканите и България в световното геополитическо противопоставяне, подробно ще се спрем на т. нар. западен „санитарен кордон“.

ЕВРОПА

От геополитическа гледна точка старият континент е едно от Големите пространства на Евразия. Краят на Втората световна война означава двойна победа: от една страна, победа на англо-саксонската таласократия, от друга — на континенталната мощ на СССР. В контекста на „студената война“, или ако използваме геополитическите термини — в контекста на сблъсъка между островния пояс и обкръжаващите континентални земи, Европа се оказва между чука и наковалнята. Днес континентът е отново главна арена на противостоене: от една страна, санитарните функции, които изпълнява Западна Европа, чийто вектор се насочва все по на Изток, а от друга — непредсказуемите процеси на бърза трансформация и реструктуриране на политическото пространство в източната част на континента. Като цяло тази обстановка се създава под влияние на двата основни геополитически фактора — атлантическия и евро-азиатския. За поддръжниците на новия световен ред Европа е само плацдарм за блокиране на хартланда, а за евро-азиатците — само геополитически придатък на Русия. Един от създателите на евро-азиатската концепция — Пьотър Савицки, още през 1934 г. пише в своя труд „Географски и геополитически основи на евроазиатството“: „За Русия Европа не е нищо повече от полуостров на стария материк, лежащ на запад от нейната граница. Самата Русия заема неговото основно пространство, неговия торс.“ Друг по-съв-

Фиг. 2. Основополагащи геополитически сили на европейския континент

ременен представител на евро-азиатството — белгиецът Жан Тириар, в своята книга „Евро-съветската империя от Владивосток до Дъблин“ (1981 г.) е още по-откровен: „За да премине от категорията „страна ядро“ по Макиндер в категорията „световен остров“, на СССР не му достига само Западна Европа.“

В най-общи линии може да се каже, че геополитическата карта на Европа се разделя на три основополагащи ареала с идеални граници. Първият е Западът, представен от континентална Франция, а в по-широк смисъл — и от Англия и САЩ. Вторият ареал е Средна Европа, включващ народите на бившата Свещена Римска империя, начело с немскоезичните страни. Третият ареал с ядро Русия се явява на политическата сцена в Европа не само от името на славянските, но и от името на някои тюркоезични народи. Може да се отдели и четвърти, ислямски геополитически ареал в зоната на контакта със страните от Северна Африка и Близкия изток, но този геополитически блок е неевропейски и освен това неговото влияние в Европа през последните сто години е твърде незначително. В бъдеще обаче е възможно отново, както през късното средновековие, ислямският фактор да

стане важен в европейската геополитика.

Трите главни геополитически образувания създават на континента постоянни зони на напрежение, които възникват в условните и непрекъснато изменящи се граници между Западна и Средна Европа, от една страна, и между Средна Европа и Русия—Евразия, от друга. Схематично могат да се открият няколко геополитически съюза или напротив — противостояния, които са константни в европейските междудържавни отношения.

Европейският Запад може да противостои на Средна Европа като на най-близък източен съсед. Исторически тази геополитическа тенденция е въплътена в противоборството между абсолютистка Франция и имперска Австро-Унгария. По-късно това противоречие подхранва многобройните френско-германски конфликти. От друга страна, съществуват не само теоретични, но и исторически доказани възможности за френско-германски геополитически съюз — идея, поддържана от вишиска и следвоенна Франция, от Петен и Дьо Гол. Показателно е, че Западът винаги поддържа борбата си против Средна Европа в съюз с европейския Изток (Русия—Евразия), а бор-

бата си против Русия — в съюз със Средна Европа. Средна Европа (Германия) също може да се намира по отношение на източния си геополитически съсед (Русия) както в състояние на противоборство (което пряко и косвено е изгодно на европейския Запад), така и в състояние на съюз (което винаги създава опасност за Запада). И накрая, геополитическите предпочитания на Русия в европейската политика могат да бъдат ориентирани както в антигерманска насока (Франция, Англия и даже САЩ логично се превръщат в съюзници), така и в антизападна (тогава е неизбежен руско-германски съюз).

ОБЩ ЕВРОПЕЙСКИ ДОМ

От времето на Карл Велики европейските лидери мечтаят за единно континентално пространство. Днес, след края на „студената война“, новите политически реалности — макар и в сянката на външните, чужди на европейските интереси фактори — породиха появата на центростремителни тенденции, изразени във формулата „Общ европейски дом“. Източното и западното тълкуване на това понятие съдържат различаващи се нюанси, общото между които е стремежът за експлоатация на една такава идея с цел задоволяване на коренно противоположни геополитически интереси. В много отношения идеята за общ европейски дом изглежда илюзорна. Главната пречка за осъществяване на такъв проект е спорният въпрос за границите. Изграждането на Европа без Русия е нереално. Европа с граници от Атлантика до Урал в своята същност звучи от Атлантика до Владивосток. В такъв случай не само САЩ ще се опълчат срещу безспорното военнополитическо лидерство на Русия в такъв алианс. Поводи за отпор ще намерят както Франция и Германия, така и бившите сателити на СССР—Русия. Що се отнася до САЩ и Англия, те със сигурност ще заложат на вътрешноевропейските противоречия. Още по-широкото тълкуване на Европа от Ванкувър до Владивосток е илюзия и противоречи на основните закони на глобалното геополитическо противоостоене.

ГЕОПОЛИТИКА НА ДИАГОНАЛИТЕ

Идеята за т. нар. „диагонали“ е изказана за първи път от шведския профе-

сор Р. Челен (1864—1922 г.). Тази концепция е много важна за разбирането на геополитическата динамика на Европа, взета като единно цяло. Според нея единна Европа е възможна само при наличие на непрекъсната пространствена връзка между Северно море и Персийския залив. Антиконтиненталната стратегия на Лондон винаги се е стремяла към разкъсването на този диагонал, използвайки и провокирайки конфликтни ситуации на Балканите, Дарданелите, Кавказ, Месопотамия и Персийския залив. Съединените щати, като съвременни наследници на антиевропейската политика на Англия, също следват старата логика в провокирането на териториални и етнически конфликти в зоната на европейските геополитически диагонали. Основният извод на Челен е, че разположената в сърцето на европейския континент Германия „съзнателно или несъзнателно защитава интересите на Европа като континентален блок“. Интересите на Германия според шведския политолог са „тъждествени с интересите на Европа като цяло, даже ако европейците, живеещи в периферията на Германия, невинаги са убедени в това“. Формулираните от Челен принципи залягат в основата на германската външна политика, едни от икономическите и военнополитическите приоритети на която винаги са били създаването или възстановяването на европейския диагонал. В наше време идеята за създаване на независимо европейско диагонално геополитическо пространство се защитава от главния редактор на списанията „Ориентасион“ и „Вулоар“, един от представителите на европейските „нови десни“, белгиец Робер Стойкерс (роден в 1958 г.). Според него задачата на съвременна Европа се състои в обединяване усилията на народите от Исландия до Нова Зеландия против натиска на англосаксонските таласократии, от една страна, и степните континентални телурократии на Изтока, от друга.

Идеята за антизападна Европа става все по-актуална днес, когато присъствието на американските войски на континента вече не може да бъде аргументирано с наличието на съветска заплаха и придобива характер на открита американска окупация. От геополитическа гледна точка европейско Голямо пространство може да се формира само около най-континенталната от европейските държави — Германия, която след обединението си постепенно възвръща своята изключителна тежест. Единстве-

но възможните в наше време средства за налагане на германска хегемония в Европа обаче са икономическите. Системата „държава—нация“ исторически изчерпа своите възможности и най-вероятно ще бъде заменена от структура от континентален мащаб. За обединена Германия ЕИО твърде бързо ще се окаже тясна рамка и най-вероятно изходът ще бъде търсен на изток.

БАЛКАНИТЕ

Отчитането на основните геополитически фактори, влияещи в световната и европейската политика, е изключително важно при анализа на балканските проблеми на фона на войната в бившата Югославия. Независимо от огромните рискове, които носеше, „студената война“ може да се разглежда като период на относителна стабилност в Европа. На пръв поглед премахването на старото блоково противопоставяне доведе до по-голяма свобода на народите и до повече локални рискове за международната обстановка. Разрушаването на съветско-американската хегемония на континента дава простор на старите националистични духове от миналото. Едно по-детайлно изследване обаче показва, че основните противоречия са провокирани, направлявани и експлоатирани от външни центрове на властта.

Югославската криза е резултат от поведението на онези държави, които след Първата световна война пренебрегват здравия разум, проявяват липса на елементарна справедливост и сглобяват една изкуствена държава, наречена с гръмкото име Югославия. Идеята за единна Югославия се ражда в края на XIX в. в Русия, стремяща се чрез Сърбия да създаде мост между славянските пространства от Полша до България, който да блокира германското влияние в Източна Европа. Изграждането на „санитарен кордон“ под панславянски заслон е актуално в Русия и днес. Централна роля в този проект отново се отрежда на Сърбия като главна опора на панславизма на Балканите. За Русия важността на югославските събития произтича и от практическото разиграване на сценарий за гигантска континентална война, която може да избухне в бившия СССР. Затова често там се чува лозунгът „Сърбия — това е Русия“ или „Оръдията на Вуковар стрелят по Кремъл“.

Днес най-голяма заплаха за глобалните интереси на САЩ е икономическата мощ на обединяваща се Европа. Ако

Източна Европа успее като Западна да се освободи от исторически наслоените международни противоречия, един ден евро-азиатското пространство може да изгласка Америка в периферията на глобалните процеси. За да бъде спряна или поне забавена тази тенденция, е необходимо Европа да се сдобие с проблеми, в които да се преплитат интересите на европейските суперсили. Най-лесно тези усложнения могат да бъдат провокирани на Балканите. Ако на полуострова бъдат създадени измислени държави на основата на измислени етноси (като на босненските мюсюлмани например), Европа ще бъде разкъсана от противоречия. Друга, все още неразиграна карта е македонската. Главен изпълнител в този сценарий е най-верният атлантически съюзник на САЩ в района — Турция, която се стреми да се върне отново на Балканите, свързвайки ислямския свят през България, Македония, Албания, Косово и Санджак с Босна и Херцеговина.

От геополитическа гледна точка Словения и Хърватско влизат в състава на Средна Европа. През март 1941 г. Югославия прекратява своето съществуване не толкова поради германската мощ, колкото поради отказа на словенците и хърватите да защитават насила създадената държава и сръбските интереси. Днешната война между хървати и сърби е, от една страна, продължение на войната на паметта между тези два народа, но, от друга — продължение на геополитическата традиция в региона.

Балканите са възел, в който се пресичат интересите на всички главни европейски геополитически блокове, и поради това съдбата на балканските народи символизира съдбата на всички европейски народи. Югославия — това е Европа в умален вид. Сред населяващите я народи могат да се намерят точни аналози на главните континентални сили. Сърбите защитават интересите на православна Русия, хърватите и словенците — на Средна Европа (Германия, Австрия, Чехия и т. н.), мюсюлманите в Косово и Босна — на Турция и даже на ислямския блок като цяло. Що се отнася до македонците, те имат особен геополитически статут. Краят на Югославия поставя под съмнение либералната идея за мирно унифицирано съвместно съществуване на различни национални култури. Краят на Югославия означава и край на Версайска Европа и поставя началото на нова Европа, чиито основи се полагат днес.

* * *

Както вече бе отбелязано, държавите и особено малките държави от „санитарните кордони“ са лишени от геополитическа самостоятелност и са принудени да търсят закрила от суперсилите. В наше време малка България също е изправена пред неизбежен геополитически избор. Проблемите на националната ни сигурност и външната политика са изключително сложни и са обект на друго, самостоятелно изследване. Настоящата разработка има за цел да изясни логиката в еволюцията на света, в който живеем, да анализира нейните движещи

сили. Авторът не претендира за изчерпателно разглеждане на всички нюанси от глобалната политика. Горепосочените изводи и твърдения не са лишени от субективизъм и може би ще предизвикат съмнения и спорове. Едно обаче остава безспорно — изборът на външнополитически ориентири за България трябва да лежи върху познаването на основните закони на глобалното геополитическо противостоене, защото само една добре балансирана геополитическа концепция е в състояние да защитава националните ни интереси в период на значителни трансформации на планетарното политическо пространство.